Diana OLAR

Cauzele *Jucys c. Lituania* şi *Ramanauskas c. Lituania*

Curtea Europeană a Drepturilor Omului – Fosta Secție a II-a
Cauza *Jucys c. Lituania*
Hotărârea din 8 ianuarie 2008
Art. 1 din Protocolul nr. 1 al Convenției – „Protecția proprietății"
Art. 6 §1 din Convenție – „Dreptul la un proces echitabil"

La 23 decembrie 1995, dl Pranas Jucys a fost arestat în timp ce traversa granița lituaniană, fiind suspectat pentru tentativa de a face contrabandă cu blănuri de nurcă neprelucrate. Blănurile au fost confiscate, pentru a constitui probe în dosarul penal aferent, iar în 14 martie 1996, pe baza unei decizii a organului de urmărire penală, au fost vândute la licitație pentru suma de 882.173 litas (~255.495 Euro), întrucât erau bunuri perisabile. Banii obținuți în urma licitației au fost virați la bugetul de stat.

La 30 ianuarie 1997, Curtea Regională Klaipėda a dispus achitarea dl Pranas Jucys, deoarece faptei sale îi lipseau elementele constitutive ale unei infracțiuni. Instanța nu s-a pronunțat, însă, cu privire la probele confiscate, astfel încât dl Pranas Jucys a formulat apel şi a cerut soluționarea acestei chestiuni. Curtea de Apel a refuzat să se pronunțe asupra situației juridice a probelor confiscate şi, printr-o decizie din 26 martie 1997, a statuat că, din momentul vânzării blănurilor, rezolvarea problemei legate de banii încasați ca urmare a licitației nu se mai află în competența instanțelor penale.

Ulterior, dl Pranas Jucys a adresat o cerere distinctă Curții Regionale din Vilnius, prin care a solicitat despăgubiri pentru blănurile confiscate. Printr-o hotărâre pronunțată în 8 octombrie 1997, instanța a dispus ca această problemă să fie rezolvată pe cale civilă.

În consecință, dl Pranas Jucys a introdus o acțiune civilă şi a solicitat 749.847 litas (~217.171 Euro), sumă reprezentând veniturile obținute din vânzarea blănurilor, minus cheltuielile efectuate cu licitația. De asemenea, el a formulat şi o altă acțiune civilă prin care a cerut suma pretins achitată pentru blănuri de către centrul de Blănuri de la Copenhaga, respectiv 327.542,57 dolari SUA (1.310.170 litas sau ~379.451 Euro).

La 7 noiembrie 1997, Curtea locală din Klaipėda a statuat că autoritățile sunt obligate să-i plătească dlui Pranas Jucys suma de 749.847 litas (~217.171 Euro). La 25 martie 1998, această sentință a fost casată din motive procedurale, de către Curtea Regională Klaipėda, care a statuat că dl Pranas Jucys ar fi trebuit să se adreseze instanței civile din Vilnius. Printr-o hotărâre pronunțată în 28 septembrie 1998, Curtea de Apel a menținut decizia Curții Regionale Klaipėda.

La 25 martie 1998, dl Pranas Jucys s-a adresat Curții Regionale Vilnius şi a solicitat întreaga sumă rezultată în urma licitației, respectiv 882.173 litas (~255.495 Euro). La 28 ianuarie 2000, instanța a refuzat să admită pretențiile formulate, pe motiv că reclamantul ar fi trebuit să se adreseze nou createlor curți administrative (funcționale din mai 2000). La 2 mai 2000, Curtea de Apel a casat decizia pronunțată în 28 ianuarie 2000 şi a trimis cauza Curții Regionale Vilnius, pentru a o rejudeca pe cale civilă.

La 21 aprilie 2000, Curtea Regională Klaipėda a decis să suspende cauza dlui Pranas Jucys, până la soluționarea pretențiilor sale de restituire a sumei rezultate în urma licitației.

La 28 iulie 2000, Curtea Regională Vilnius a admis acțiunea de restituire integrală a sumei rezultate în urma licitației, formulată în contradictoriu cu Fiscul, şi i-a atribuit dlui Pranas Jucys suma de 882.173 litas (~255.495 Euro). Autoritățile fiscale au formulat apel împotriva acestei sentințe, iar la 17 octombrie 2000, Curtea de Apel a casat hotărârea instanței inferioare, pe motiv că Ministerul de Justiție ar fi trebuit să aibă calitate de pârât în proces; în consecință, cauza a fost retrimisă primei instanțe. La 28 februarie 2001, Curtea Supremă a menținut decizia din apel şi a statuat că atât Fiscul cât şi Ministerul de Justiție ar fi trebuit să aibă calitate de pârâți. În plus, Curtea Supremă a cerut primei instanțe să evalueze oportunitatea conexării acestei cauze cu cealaltă acțiune în despăgubire formulată de dl Pranas Jucys, în valoare de 1.310.170 litas (~327.542,57 Euro); aceasta, întrucât cele două cauze au identitate de părți, iar natura pretențiilor este aceeaşi.

La 1 mai 2004, dl Pranas Jucys a reiterat, în fața Curții Regionale Vilnius, cererea de restituire a întregii sume rezultate în urma licitației (882.173 litas). Statul, reprezentantul Procurorului General, Ministerul de Finanțe şi Fiscul au fost citați în calitate de pârâți. La 20 iunie 2005, Curtea Regională Vilnius a respins pretențiile formulate, pe motiv că reclamantul nu şi-a dovedit calitatea de proprietar al blănurilor. Printr-o decizie din 2 noiembrie 2005, Curtea de Apel a menținut această hotărâre. Domnul Pranas Jucys a declarat recurs împotriva deciziei pronunțate în apel. La 26 mai 2006, Curtea Supremă a casat hotărârile anterioare şi a admis pretențiile recurentului, arătând că, după achitare, acesta era îndreptățit la restituirea veniturilor obținute ca urmare a licitației. Curtea Supremă a precizat că o persoană care a dobândit fără temei legal un bun are obligația de a-l restitui; o asemenea obligație se naşte în momentul în care dispare temeiul în baza căruia a fost dobândit acel bun. Astfel de bunuri pot fi cele confiscate ca urmare a suspiciunii privind săvârşirea unor fapte penale. Dacă persoana suspectă este achitată, statul nu mai are niciun temei legal pentru a păstra bunurile confiscate, ori valoarea lor, atunci când au fost vândute ca perisabile. Când se restituie astfel de bunuri ori valoarea lor, debitorul este îndreptățit la despăgubiri pentru cheltuielile implicate de conservarea proprietății, cu condiția să fi fost de bună credință. În consecință, trebuie să se stabilească dacă declanşarea cercetării penale a fost întemeiată şi dacă măsura confiscării bunurilor era necesară pentru eficiența cercetării. Curtea Supremă a precizat că buna credință a statului nu poate fi pusă la îndoială pentru simplul fapt că nu s-a găsit nicio probă legată de săvârşirea vreunei infracțiuni. Domnul Pranas Jucys a completat incorect declarația vamală, iar acesta reprezintă un motiv suficient pentru a porni cercetările împotriva

lui şi pentru a confisca probele materiale. În consecinţă, statului ar trebui să i se recunoască dreptul de a-şi recupera cheltuielile pe care le-a suportat cu ocazia licitaţiei, întrucât aceste cheltuieli par a fi fost necesare pentru a salva valoarea bunurilor.

În final, dlui Pranas Jucys i s-a acordat, cu titlu de daune materiale, suma de 590.056,05 litas (~170.892 Euro), corespunzătoare valorii blănurilor vândute; din această sumă s-au dedus cheltuielile efectuate cu licitaţia (132.325,95 litas, respectiv ~38.324 Euro) şi taxa pe valoare adăugată (158.791 litas, respectiv ~45.989 Euro), pe care dl Pranas Jucys era oricum obligat să o achite, la importul blănurilor din Lituania.

Se pare că examinarea pretenţiilor legate de restituirea întregii valori a blănurilor, conform pretinsei evaluări a Centrului de Blănuri de la Copenhaga (1.310.170 litas, 327.542,57 dolari SUA sau ~379.451 Euro), care a fost amânată la 21 aprilie 2000 de către Curtea Regională Klaipėda, nu a mai fost reluată. Părţile nu au oferit Curţii informaţii actualizate cu privire la acest aspect al cauzei.

La o dată nespecificată, dl Pranas Jucys a formulat o nouă cerere de chemare în judecată, prin care a solicitat dobânda aferentă sumei de 882.173 litas (suma totală rezultată în urma licitaţiei), calculată de la momentul achitării lui. La 21 noiembrie 2006, Curtea Regională Vilnius i-a recunoscut acestuia dreptul la o dobândă în valoare de 1.616 litas (~468 Euro), aferentă sumei acordate ca despăgubiri de către Curtea Supremă (590.056 litas), calculată de la data hotărârii instanţei supreme, 26 mai 2006, până la data plăţii efective, 20 de zile mai târziu. Instanţa a respins susţinerea potrivit căreia calculul dobânzii ar trebui să fie raportat la întreaga sumă rezultată în urma licitaţiei. De asemenea, a refuzat să acorde dobânzi pentru întreaga perioadă în care s-au derulat procesele civile legate de obţinerea despăgubirilor. Instanţa a considerat că statul este obligat să plătească dobândă doar de la data deciziei pronunţate de către Curtea Supremă, 26 mai 2006, când îmbogăţirea fără justă cauză a devenit cunoscută. Până atunci, chiar şi după achitarea dlui Pranas Jucys, statul a fost dobânditor de bună credinţă. Printr-o decizie din 30 martie 2007, Curtea de Apel a păstrat sentinţa Curţii Regionale Vilnius. De asemenea, printr-o decizie din 12 octombrie 2007, Curtea Supremă a menţinut hotărârile instanţelor inferioare. În acest sens, a arătat că, potrivit normelor de procedură penală, bunurile confiscate trebuie restituite persoanei achitate. De asemenea, a decis că până la finalizarea procedurilor penale, statul nu poate fi obligat să plătească dobânzi, pentru că a avut calitatea de dobânditor de bună credinţă al sumelor rezultate în urma licitaţiei.

Petentul a prezentat o factură emisă la 15 decembrie 1995 de către Centrul de Blănuri din Copenhaga, care indica faptul că blănurile fuseseră achiziţionate la preţul de 327.542,57 litas (~232.254 Euro).

Legislaţia internă relevantă care a fost invocată în cauză cuprinde prevederi ale Codului de procedură penală şi ale Codului civil. Potrivit Codului de procedură penală, un bun perisabil care este confiscat ca probă materială pe parcursul cercetărilor penale va fi vândut cu respectarea procedurii civile aplicabile.

Vechiul Cod civil (în vigoare până la 30 iunie 2001) a reglementat îmbogăţirea fără justă cauză şi a instituit obligaţia de restituire a bunurilor dobândite fără temei juridic ori a contravalorii acestora. În plus, cel care a dobândit fără temei juridic un bun este obligat să restituie toate veniturile pe care le-a obţinut sau ar fi trebuit să le obţină din exercitarea folosinţei, începând din momentul în care a cunoscut, sau ar fi

trebuit să cunoască, faptul îmbogăţirii fără justă cauză. Pe de altă parte, o asemenea persoană este îndreptăţită la despăgubiri pentru toate cheltuielile necesare pe care le-a efectuat cu privire la bunurile dobândite fără temei juridic în perioada în care s-a considerat proprietar.

Noul Cod civil (în vigoare din 1 iulie 2001) permite solicitarea pe cale civilă a unor despăgubiri cu titlu de daune materiale şi morale, justificate de acţiunile ilegale ale autorităţilor de cercetare şi de urmărire penală, ori ale instanţelor penale. Astfel de acţiuni ilegale avute în vedere de prevederile Codului sunt condamnarea ilegală, arestul sau detenţia ilegală, dispunerea unor măsuri procedurale ilegale sau aplicarea unei sancţiuni administrative ilegale.

Referitor la pretinsa violare a art. 1 din Protocolul nr. 1 al Convenţiei, petentul a susţinut că durata îndelungată a procedurilor penale derulate împotriva sa l-a prejudiciat şi i-a cauzat importante pierderi materiale, începând de la data în care statul i-a confiscat şi a vândut blănurile de nurcă. El a insistat mai ales asupra faptului că blănurile au fost vândute sub valoarea de piaţă, din cauza aprecierilor incompetente ale experţilor statului. De asemenea, a precizat că a fost lipsit mult timp de folosinţa bunurilor sale, ceea ce i-a cauzat o pierdere a profiturilor. În plus, i-a fost imposibil să obţină despăgubiri echitabile, raportat măcar la suma rezultată în urma licitaţiei, iar durata îndelungată a litigiilor civile subsecvente a determinat diminuarea valorică a acestei sume. În consecinţă, petentul a susţinut că art. 1 din Protocolul nr. 1 al Convenţiei a fost violat.

Potrivit Curţii, principalele probleme ale prezentei cauze, din perspectiva art. 1 din Protocolul nr. 1 al Convenţiei, constau în dificultatea creată petentului, deja achitat, de a recupera suma corespunzătoare valorii bunurilor vândute la licitaţie, precum şi în durata îndelungată a procedurilor aferente. Legat de aceste aspecte, plângerea petentului nu este în mod manifest nefondată, în sensul art. 35 §3 din Convenţie, şi nici inadmisibilă pe alt temei.

Referitor la fondul cauzei, Curtea a precizat că atât confiscarea cât şi vânzarea blănurilor au implicat o privare de proprietate care, în circumstanţele date, era un element constitutiv al procedurii prin care autorităţile vamale controlează importurile. Măsurile luate au implicat şi o restricţionare a circulaţiei bunurilor, care se circumscrie scopului celui de-al doilea paragraf al art. 1 din Protocolul nr. 1 al Convenţiei, referitor la „reglementarea folosirii bunurilor". Caracterul legal al confiscării şi vânzării bunurilor nu a fost contestat de către petent.

Curtea a reamintit că orice sechestru sau confiscare creează prejudicii. Totuşi, pentru a fi compatibile cu art. 1 din Protocolul nr. 1, întinderea acestor prejudicii nu ar trebui să depăşească nivelul pagubelor inevitabile. De asemenea, proprietarul nevinovat al bunurilor considerate de contrabandă, ori cel achitat de această acuzaţie, ar trebui să fie îndreptăţit la recuperarea obiectelor confiscate.

După achitarea sa, petentul a putut solicita restituirea veniturilor obţinute în urma licitaţiei. Au fost necesari mai mult de opt ani şi jumătate pentru ca instanţele să rezolve această problemă, deşi ea nu a prezentat complexităţi. Faptele fuseseră deja stabilite în cadrul procedurilor penale derulate anterior împotriva petentului. În schimb, a durat câţiva ani ca instanţele interne să determine cine are calitatea de pârât în cauză şi cui îi revine competenţa jurisdicţională. Legat de aceste aspecte, petentului nu i se poate reproşa lipsa vreunei diligenţe.

Aşadar, după ce a trecut prin tensiunile unei urmăriri penale nefondate şi a pierdut posesia bunurilor sale, care au fost vândute ulterior la licitaţie, petentul a fost împiedicat, pentru mulţi ani, să se bucure măcar de veniturile pe care le-au adus acele bunuri în urma licitaţiei.

Având în vedere aspectele arătate mai sus, în special întârzierea cu care s-au derulat procedurile judecătoreşti, Curtea a apreciat că petentul a suportat o povară excesivă şi disproporţionată, raportat la circumstanţele cauzei. Întrucât a analizat deja principalul capăt al plângerii petentului, Curtea a precizat că nu consideră necesar să examineze şi celelalte aspecte ale plângerii, din perspectiva art. 1 din Protocolul nr. 1 al Convenţiei.

Curtea a statuat că *art. 1 din Protocolul nr. 1 al Convenţiei a fost violat*.

Referitor la pretinsa violare a art. 6 §1 din Convenţie, petentul a susţinut că întinderea procedurilor civile pentru obţinerea despăgubirilor a fost incompatibilă cu cerinţa duratei rezonabile, impusă de art. 6 §1 din Convenţie.

Guvernul a precizat că petentul nu a epuizat remediile interne şi a susţinut că acesta ar fi trebuit să înregistreze o acţiune în pretenţii, la o instanţă civilă.

Curtea a respins argumentele Guvernului, şi a statuat că plângerea este admisibilă. Totuşi, întrucât s-a constatat deja violarea art. 1 din Protocolul nr. 1 al Convenţiei, *Curtea nu a mai considerat necesar să examineze fondul acestui petit*, din perspectiva art. 6 §1 al Convenţiei.

În temeiul *art. 41 din Convenţie*, *petentul* a solicitat 2.174.253,60 litas (~629.707 Euro) cu titlu de daune materiale şi 1.000.000 litas (~289.168 Euro) cu titlu de daune morale.

Guvernul a contestat aceste sume, pe care le-a considerat nejustificate.

Curtea a apreciat că violarea art. 1 din Protocolul nr. 1 al Convenţiei i-a creat petentului atât pagube materiale cât şi morale. Statuând pe baze echitabile, conform art. 41 din Convenţie, Curtea a acordat petentului suma globală de 25.000 Euro pentru toate pagubele suferite, precum şi întreaga sumă de 2.800,000 litas (~810,94 Euro) solicitată cu titlu de cheltuieli de judecată.

Judecătorii Barreto şi Jočienė s-au detaşat de motivarea Curţii şi au formulat *opinii concurente.*

Judecătorul Cabral Barreto *a admis că, odată achitat, petentul era îndreptăţit să i se restituie bunurile; autorităţile interne nu au contestat nicio clipă acest lucru, astfel încât petentul putea solicita despăgubiri din partea statului corespunzătoare valorii de piaţă a blănurilor. El avea aşadar un drept de creanţă împotriva statului. Cuantumul exact al despăgubirilor nu era însă stabilit; mai exact, nu erau precizate cheltuielile efectuate cu licitaţia şi taxele care urmau să fie deduse din veniturile obţinute în urma vânzării blănurilor.*

Pe scurt, creanţa petentului faţă de stat trebuia să devină lichidă pentru a putea fi achitată. Anterior hotărârii din 20 mai 2006, pronunţată de către Curtea Supremă, nu se cunoştea cuantumul sumei pe care statul trebuia să o plătească petentului, iar creanţa nu putea face obiectul procedurii de executare silită. În consecinţă, creanţa petentului era certă şi actuală, dar nefiind încă lichidă, nu era executorie.

Curtea a reiterat faptul că un drept nu poate fi calificat ca un „bun”, în sensul art. 1 din Protocolul nr. 1 al Convenţiei şi, implicit, nu se bucură de protecţia acestei pre-

vederi, decât dacă a fost recunoscut şi stabilit printr-o hotărâre judecătorească definitivă şi irevocabilă.

Potrivit datelor existente, după ce Curtea Supremă a precizat cuantumul sumei la care era îndreptăţit petentul, acesta a primit în scurt timp despăgubirile. Art. 1 din Protocolul nr. 1 al Convenţiei, care era neîndoielnic aplicabil de la data la care hotărârea Curţii Supreme a devenit definitivă şi irevocabilă, a fost respectat, din moment ce statul a pus în executare decizia instanţei supreme.

Este adevărat că transformarea dreptului petentului într-o creanţă lichidă a durat mai mult de nouă ani, respectiv din 30 ianuarie 1997, data achitării sale, până în mai 2006, când a fost pronunţată hotărârea Curţii Supreme. Această perioadă îndelungată este imputabilă în mare parte comportamentului autorităţilor, în mod special instanţelor interne, şi se raportează la proceduri lipsite de o complexitate deosebită.

În consecinţă, art. 6 al Convenţiei a fost violat.

Pe linia jurisprudenţială inspirată de cauzele *Akkuş c. Turcia*, *Almeida Garrett, Mascarenhas Falcão et alii c. Portugalia*, Judecătorul Barreto a concluzionat totuşi că art. 1 din Protocolul nr. 1 al Convenţiei a fost violat.

În opinia sa, petentul era îndreptăţit să pretindă creanţa sa împotriva statului, iar acest aspect permite concluzia, de principiu, că art. 1 din Protocolul nr. 1 al Convenţiei era aplicabil. Situaţia petentului se circumscrie primei propoziţii a acestui articol, care instituie dreptul persoanei de a-i fi respectate bunurile proprii.

Din perspectiva exigenţelor pe care le implică art. 1 din Protocolul nr. 1 al Convenţiei, trebuie să se stabilească dacă a fost păstrat un just echilibru între cerinţele interesului general al comunităţii şi cele privind protecţia drepturilor fundamentale ale omului.

După nouă ani, petentul nu primise încă suma corespunzătoare valorii blănurilor. Fără îndoială, această durată îndelungată este imputabilă statului şi nu a fost temeinic justificată. În plus, caracterul proporţional al despăgubirilor ar fi afectat dacă acestea ar fi achitate fără a se ţine seama de diferite circumstanţe, precum întârzierea nerezonabilă, care au determinat reducerea valorii lor. Diferenţa dintre valoarea pe care a avut-o creanţa petentului la data achitării lui şi valoarea ei la data plăţii efective i-a cauzat acestuia o pierdere care, mai mult chiar, nu a fost compensată prin dobânzi corespunzătoare.

În egală măsură, prin faptul că au amânat vreme de nouă ani plata despăgubirilor, autorităţile interne i-au creat petentului o stare de incertitudine, ce permite concluzia că el a fost supus unei poveri excesive, care a răsturnat justul echilibru dintre exigenţele interesului general şi dreptul la respectul faţă de bunurile proprii.

În consecinţă, art. 1 din Protocolul nr. 1 al Convenţiei a fost violat.

Judecătorul Jočienė a formulat o opinie parţial concurentă, *prin care s-a detaşat de concluzia majorităţii referitoare la lipsa necesităţii unei examinări distincte a plângerii petentului, din perspectiva art. 6 §1 al Convenţiei (dreptul la judecarea cauzei într-un termen rezonabil).*

În opinia sa, art. 6 şi art. 1 reflectă două valori diferite protejate de Convenţie, ambele de o importanţă fundamentală: domnia legii şi administrarea corectă a justiţiei, pe de o parte, şi respectarea bunurilor proprii, pe de altă parte. Ca atare, ele pretind o analiză distinctă în cadrul cauzei.

Statele-părți sunt cele care trebuie să îşi organizeze sistemul juridic în aşa fel încât instanțele interne să poată garanta oricui obținerea, într-un termen rezonabil, a unei hotărâri judecătoreşti definitive şi irevocabile cu privire la drepturile şi obligațiile civile. Nu s-a contestat faptul că în prezenta cauză s-au dezbătut drepturile civile ale petentului. Potrivit jurisprudenței constante a Curții Europene, durata rezonabilă a procedurilor se apreciază, potrivit circumstanțelor particulare ale fiecărei cauze, în funcție de criterii precum complexitatea cauzei, comportamentul petentului şi al autorităților interne, miza litigiului raportat la petent.

În prezenta cauză, petentul a fost achitat penal şi a încercat, vreme de peste opt ani şi jumătate, să-şi recupereze bunurile confiscate. Multe dintre argumentele expuse de către Curte în hotărârea sa reflectă o violare a dreptului protejat de art. 6 §1 din Convenție, respectiv dreptul petentului de a obține, într-un termen rezonabil, o hotărâre judecătorească referitoare la încălcarea drepturilor şi obligațiilor sale cu caracter civil. Curtea şi-a întemeiat hotărârea pe aspecte care, potrivit principiilor proprii, trebuie luate în considerare atunci când se analizează durata rezonabilă a procedurilor: intervalul scurs între data formulării pretențiilor civile şi data hotărârii judecătoreşti aferente, lipsa complexității cauzei, conflictele interne de competență şi ezitările privind stabilirea persoanelor care au calitate procesuală pasivă, diligența ireproşabilă a petentului. În consecință, se impune examinarea separată a plângerii, din perspectiva art. 6 §1 al Convenției, referitor la durata rezonabilă a procedurilor, deoarece există o violare distinctă a acestei prevederi.

Referitor la constatarea violării art. 1 din Protocolul nr. 1 al Convenției, judecătorul Jočienė a adăugat câteva considerente diferite de cele majoritare, care i-au justificat votul afirmativ.

În opinia sa, Curtea ar fi trebuit să acorde o importanță mai mare aspectului esențial al plângerii, respectiv faptului că petentul nu a putut obține mult timp despăgubiri echitabile, cel puțin echivalente cu veniturile realizate în urma licitației. Acest aspect cuprinde două elemente diferite.

În primul rând, se cuvine amintit că, prin decizia din 26 mai 2006, instanța supremă a Lituaniei i-a acordat petentului despăgubiri în valoare de 590.056,05 litas (~170.892 Euro). În circumstanțele particulare ale cauzei, trebuie să se stabilească dacă deducerea integrală a cheltuielilor efectuate cu licitația, din suma acordată petentului, îi creează acestuia o povară disproporționată şi excesivă, pe care trebuie să o suporte singur, deşi a fost achitat definitiv. Răspunsul ar trebui să fie afirmativ chiar dacă, potrivit Codului civil al Lituaniei, statul a acționat în calitate de dobânditor de bună credință şi era îndreptățit să solicite compensarea cheltuielilor efectuate pentru păstrarea bunurilor. Faptul că, în final, petentul a fost achitat, reprezintă un aspect esențial, care ar fi trebuit să determine înlăturarea din sarcina petentului a cheltuielilor efectuate cu licitația şi asumarea lor integrală de către stat.

În al doilea rând, o problemă esențială vizează dobânda achitată petentului, calculată pentru un interval de numai 20 de zile. Într-adevăr, statul este obligat să plătească dobândă doar începând cu data în care faptul îmbogățirii fără justă cauză a devenit cunoscut. Acest moment este însă data achitării definitive a petentului, iar nu data de 26 mai 2006, când s-a statuat prin decizia Curții Supreme a Lituaniei că petentul este îndreptățit la despăgubiri. Motivarea instanțelor interne conține unele

contradicții. Astfel, pe de o parte, în decizia din 12 octombrie 2007, care menține hotărârile instanțelor inferioare, Curtea Supremă a Lituaniei a precizat în mod clar că potrivit normelor de procedură penală, bunurile confiscate trebuie să fie restituite persoanei achitate. Aceeaşi instanță a adăugat că statul este dobânditor de bună credință al veniturilor rezultate în urma licitației, astfel încât, până la finalul procedurilor penale, el nu poate fi obligat să plătească dobânzi. Pe de altă parte, statul a fost considerat dobânditor de bună credință chiar şi după achitarea petentului. În consecință, apare o problemă legată de faptul că statul a fost considerat dobânditor de bună credință chiar şi după achitarea petentului, în ianuarie 1999, până aproape nouă ani mai târziu, când instanțele civile au soluționat chestiunea despăgubirii pentru veniturile rezultate în urma licitației. De fapt, petentul ar fi fost îndreptățit să i se plătească dobânzi pentru întreaga perioadă cuprinsă între data achitării sale (30 ianuarie 1997) şi data la care i s-au plătit efectiv despăgubirile aferente blănurilor confiscate (20 de zile după pronunțarea deciziei din 20 mai 2006, de către Curtea Supremă a Lituaniei).

Curtea Europeană a Drepturilor Omului, Marea Cameră
Cauza *Ramanauskas c. Lituania*
Hotărârea din 5 februarie 2008
Art. 6 §1, 3 (d) din Convenție – „Dreptul la un proces echitabil”

Domnul Kęstas Ramanauskas locuieşte în Kaišiadorys şi a lucrat ca procuror în această regiune. El a declarat că la sfârşitul anului 1998 şi începutul lui 1999 a fost abordat, prin intermediul unei cunoştințe (VS), de către AZ, pe care nu îl cunoscuse anterior. AZ l-a rugat să obțină achitarea unei a treia persoane, în schimbul sumei de 3.000 dolari SUA Inițial, dl Kęstas Ramanauskas a refuzat însă, în cele din urmă, la insistențele lui AZ, a acceptat cererea acestuia.

Guvernul Lituaniei a declarat că VS şi AZ l-au abordat pe dl Kęstas Ramanauskas din proprie inițiativă, fără să fi informat în prealabil autoritățile. De asemenea, s-a precizat că AZ l-a suspectat pe dl Kęstas Ramanauskas că ar fi luat mită.

În realitate, AZ era ofițer al unui departament special de poliție anticorupție, din cadrul Ministerului de Interne (STT). La 26 ianuarie 1999, STT a adus la cunoştința Procurorului General faptul că dl Kęstas Ramanauskas ia mită şi că a acceptat să protejeze un inculpat în schimbul unei plăți. De asemenea, STT a solicitat autorizarea lui AZ de a aplica procedura de simulare a comportamentului infracțional şi de a-i înmâna dlui Kęstas Ramanauskas o sumă de bani, cu scopul de a dovedi comportamentul său infracțional şi de a-i pune capăt. S-a precizat că această cerere este întemeiată pe informații obținute în cercetări prealabile. La 27 ianuarie 1999, Procurorul General a autorizat aplicarea procedurii de simulare a comportamentului infracțional. La 28 ianuarie şi la 11 februarie 1999, dl Kęstas Ramanauskas a primit de la AZ 1.500 şi, respectiv, 1.000 dolari SUA.

La 11 februarie 1999, Procurorul General a început *cercetarea penală* a dlui Kęstas Ramanauskas pentru fapta de luare de mită, sancționată de art. 282 a Codului Penal în vigoare.

La 17 martie 1999, Procurorul General a decis înlăturarea dlui Kęstas Ramanauskas din funcția de procuror. El s-a referit la dispozițiile Legii privind Procuratura şi a arătat că dl Kęstas Ramanauskas a fost înlăturat din cauza unei abateri disciplinare şi a unor fapte care discreditează autoritățile judiciare.

După finalizarea cercetărilor prealabile procesului, *cauza a fost înaintată Curții Regionale Kaunas*. În timpul procesului, dl Kęstas Ramanauskas a pledat vinovat şi a precizat că a săvârşit fapta cedând insistențelor excesive ale lui AZ.

La 18 iulie 1999, Procurorul General a permis judecătorului cauzei să dezvăluie modul în care s-a aplicat procedura de simulare a comportamentului infracțional, cu condiția de a nu leza interesele persoanelor sau ale autorităților implicate.

La 29 august 2000, Curtea Regională Kaunas l-a condamnat pe dl Kęstas Ramanauskas la 19 luni şi 6 zile închisoare pentru fapta de luare de mită, sancționată de art. 282 al Codului penal în vigoare. În plus, instanța a dispus confiscarea averii acestuia, în valoare de 625 litas. S-a stabilit că AZ a luat legătura şi a negociat cu dl Kęstas Ramanauskas prin intermediul lui VS. De asemenea, s-a stabilit că AZ i-a înmânat mita Domnului Kęstas Ramanauskas în schimbul promisiunii acestuia că va interveni într-o cauză penală în favoarea unei a treia persoane (MN).

Concluziile instanței s-au întemeiat în mare parte pe probațiunea administrată de AZ şi pe înregistrările secrete ale conversațiilor acestuia cu dl Kęstas Ramanauskas. Instanța l-a audiat şi pe AP, procuror în acelaşi birou regional cu dl Kęstas Ramanauskas, dar nu a obținut decât confirmarea faptului că dl Kęstas Ramanauskas instrumenta dosarul penal al lui MN. VS nu a fost audiat în proces, întrucât reşedința sa era necunoscută. Totuşi, a fost citită în instanță declarația acestuia, care fusese înregistrată în etapa cercetărilor anterioare procesului. Curtea Regională Kaunas nu a acordat însă un rol determinant înregistrării în stabilirea vinovăției dlui Kęstas Ramanauskas. Hotărârea instanței nu a făcut nicio referire la autorizarea şi aplicarea procedurii de simulare a comportamentului infracțional.

La 26 octombrie 2000, *Curtea de Apel* a decis menținerea sentinței pronunțate de prima instanță, pe considerentul că nu a existat nicio instigare şi că autoritățile nu au exercitat o presiune reală asupra dlui Kęstas Ramanauskas, pentru a săvârşi infracțiunea.

La 23 noiembrie 2000, *dl Kęstas Ramanauskas a atacat hotărârea instanței de apel* şi, invocând decizia Curții Constituționale din 8 mai 2000, a susținut că nu există prevederi legale care să permită autorităților să instige ori să provoace o persoană la comiterea unei infracțiuni. În acest sens, a subliniat că a solicitat primei instanțe şi instanței de apel, în repetate rânduri, dar fără succes, să ia în considerare influența pe care au exercitat-o AZ şi VS asupra rezoluției sale infracționale. A arătat, de asemenea, că AZ este cel care l-a instigat să accepte mita, iar instanțele inferioare nu au ținut seama de faptul că acesta este ofițer de poliție şi nu o persoană privată. În plus, a precizat că autoritățile nu au avut un motiv solid pentru a iniția o operațiune sub acoperire şi au depăşit limitele competențelor ordinare de cercetare, prin aceea că l-au instigat să săvârşească o infracțiune. Recurentul a subliniat, de asemenea, că VS nu a fost audiat în timpul procesului.

La 27 februarie 2001, *Curtea Supremă* a respins recursul formulat în cauză. În motivarea deciziei sale, a arătat că nu există nicio probă care să dovedească faptul că

dl Kęstas Ramanauskas nu a acționat în mod liber ori că a fost constrâns şi nu a putut evita săvârşirea faptei ilicite. AZ nu i-a ordonat să intervină în favoarea unei a treia persoane, în schimbul mitei, şi nici nu l-a amenințat; i-a cerut doar verbal să îl ajute şi să obțină încetarea cercetărilor derulate împotriva celei de-a treia persoane. Domnul Kęstas Ramanauskas a înțeles că această solicitare este ilegală, astfel încât prima instanță a reținut în mod corect vinovăția lui.

Domnul Kęstas Ramanauskas a contestat în timpul procesului legalitatea procedurii de simulare a comportamentului infracțional şi a precizat că autorizarea aplicării ei nu poate fi acordată fără dovada pregătirii sau a comiterii unei infracțiuni. În consecință, o asemenea procedură nu poate urmări instigarea unei persoane la săvârşirea unei fapte penale. Dacă procedura de simulare a comportamentului infracțional ar urmări un asemenea scop, ea ar fi ilegală, iar informațiile obținute în acest mod ar fi inadmisibile ca probe. Procedura de simulare a comportamentului infracțional nu poate fi autorizată şi aplicată decât dacă o persoană a plănuit ori a început săvârşirea unei infracțiuni şi dacă procurorului i s-a prezentat o dovadă în acest sens. Or, din dosarul cauzei, reiese că autoritățile au fost contactate după ce VS şi AZ au avut primele întâlniri cu dl Kęstas Ramanauskas, în timpul cărora acesta a acceptat, în principiu, să răspundă solicitărilor care i-au fost adresate, în schimbul sumei de 3.000 dolari SUA. În consecință, dl Kęstas Ramanauskas a susținut că autorizând aplicarea procedurii de simulare a comportamentului infracțional, autoritățile s-au alăturat, de fapt, unei infracțiuni care era deja în desfăşurare.

În plus, Curtea Supremă a precizat că dosarul cauzei nu conține nicio probă care să ateste că VS ar fi un angajat al serviciilor speciale. AZ lucrează în cadrul STT în calitate de şofer, dar acest aspect nu îi interzice să acționeze ca persoană privată. Nu există nicio dovadă că VS şi AZ au negociat cu dl Kęstas Ramanauskas la solicitarea organelor de poliție, dar s-a probat, în schimb, că i-au înmânat bani la cererea acestora.

Instanța supremă a considerat că provocarea la comiterea unei infracțiuni este asemănătoare, dar nu echivalentă, cu instigarea. Provocarea este o formă de instigare care constă în încurajarea unei persoane să săvârşească o infracțiune, astfel încât să fie antrenată răspunderea sa penală şi să poată fi ulterior condamnată pentru acea infracțiune. Deşi un asemenea comportament este condamnabil din punct de vedere moral, noțiunea de *provocare* nu este folosită în legislația penală, procedurală, ori în Legea privind acțiunile operative, din 22 mai 1997. Din punct de vedere juridic, provocarea nu înlătură răspunderea penală a persoanei căreia i s-a sugerat, în acest mod, săvârşirea unei infracțiuni.

Curtea Supremă a precizat că dosarul cauzei conține probe contradictorii legate de comportamentul lui VS şi AZ, înainte de autorizarea procedurii de simulare a comportamentului infracțional. În consecință, este greu de stabilit cine pe cine a instigat să dea ori să primească mită. VS a declarat că după ce i-a cerut dlui Kęstas Ramanauskas să intervină pentru încetarea urmăririi penale declanşate împotriva unei a treia persoane, dl Kęstas Ramanauskas a fost cel care a spus că poate rezolva această problemă în schimbul sumei de 3.000 dolari SUA. La rândul său, AZ a declarat că dl Kęstas Ramanauskas a stabilit suma de 3.000 dolari SUA pentru clasarea dosarului. În declarația sa, dl Kęstas Ramanauskas a afirmat că VS şi AZ au fost cei care l-au întrebat dacă 3.000 dolari SUA ar fi suficienți pentru încetarea urmăririi penale. În

aceste condiții, Curtea Supremă a apreciat că nu se poate stabili cu certitudine cine a instigat la darea şi luarea de mită, şi nici nu se poate deduce că VS şi AZ l-au provocat pe dl Kęstas Ramanauskas să accepte mita. Singurul lucru care poate fi constatat în mod neechivoc este acela că inițiativa de a apela la dl Kęstas Ramanauskas pentru încetarea urmării penale derulate împotriva celei de-a treia persoane a pornit de la AZ.

Totuşi, instanța a considerat că problema de a şti dacă o persoană a fost instigată să dea sau să primească mită este irelevantă pentru calificarea comportamentului dlui Kęstas Ramanauskas. O persoană care săvârşeşte o infracțiune după ce a fost instigată în acest sens se expune aceleiaşi răspunderi penale ca o persoană care acționează din proprie inițiativă. Chiar acceptând că dl Kęstas Ramanauskas a fost instigat să accepte mita de către VS şi AZ, trebuie subliniat faptul că instigarea a avut forma unei oferte şi nu a unor amenințări ori a şantajului. În consecință, dl Kęstas Ramanauskas putea să refuze (şi ar fi trebuit să refuze) oferta ilicită. Din declarația dlui Kęstas Ramanauskas, reiese că el a înțeles natura actelor a căror îndeplinire i-a fost solicitată şi că a acceptat mita de bunăvoie.

Pe de altă parte, Curtea Supremă a precizat că darea/luarea de mită este o infracțiune care prin natura ei implică rolul de instigator al uneia dintre părți. Atât cel care ia, cât şi cel care dă mită, exprimă o voință proprie şi ar fi putut alege între mai multe atitudini posibile. Persoana care optează, în mod intenționat, pentru comportamentul infracțional, în condițiile în care s-ar putea opune instigării, atrage asupra sa răspunderea penală, indiferent de factorii exteriori care i-ar fi putut influența opțiunea.

La 27 martie 2001, dl Kęstas Ramanauskas a început să execute pedeapsa închisorii, iar la 29 martie 2002 a fost pus în libertate. De asemenea, în iulie 2002, i-a fost ridicată interdicția de a lucra în domeniul juridic. În ianuarie 2003, condamnarea i-a fost radiată din cazier.

La 17 august 2001, dl Kęstas Ramanauskas a înregistrat o *plângere la Curtea Europeană a Drepturilor Omului* şi a invocat faptul că a fost victima unei înscenări, iar procedurile judecătoreşti derulate împotriva lui s-au bazat pe probe rezultate din instigarea sa, venită din partea poliției; în plus, i s-a refuzat şansa audierii unui martor-cheie în procesul penal pornit împotriva sa, astfel încât i-a fost violat dreptul la un proces echitabil, protejat de art. 6 din Convenție.

Cadrul juridic căruia i se circumscrie plângerea cuprinde legislație şi jurisprudență internă, precum şi norme de drept internațional.

Legislația internă relevantă trimite la Codul penal şi la Legea privind acțiunile operative.

Codul penal în vigoare la data săvârşirii faptei incriminează şi sancționează darea şi luarea de mită (art. 284 şi 282). Articolul 18 C. pen. în vigoare la acea dată şi art. 24 din noul Cod penal (în vigoare din 1 mai 2003) prevăd că instigarea este una dintre formele complicității şi este pedepsită, alături de alte forme de participație. Aceste dispoziții legale definesc instigatorul (*kurstytojas*) ca persoană care determină o alta să comită o infracțiune. Termenul *kurstymas*, care poate fi tradus de asemenea ca *determinare* sau *instigare*, este folosit, de regulă, în doctrina juridică internă, pentru a defini noțiunea de complicitate.

Legea privind acțiunile operative a rămas în vigoare din 1997 până în 27 iunie 2002. Potrivit secțiunii 2(12) din această lege, procedura de simulare a comportamentului infracțional reprezintă un set de acțiuni care întrunesc elementele unei infracțiuni şi care sunt autorizate cu scopul de a proteja interesele esențiale ale statului, ale societății sau ale persoanei. Secțiunea 4(2) a legii autorizează demararea acțiunilor operative în următoarele cazuri: când autoritățile nu cunosc identitatea unei persoane care a comis ori s-a pregătit să comită o infracțiune gravă; când autoritățile au obținut informații prealabile verificate, referitoare la o faptă penală sau legate de apartenența unei persoane la o organizație infracțională; când autoritățile suspectează acțiuni ale serviciilor secrete străine şi când o persoană învinuită, inculpată ori condamnată se sustrage de la cercetarea penală ori de la judecată. Secțiunea 7(2)(3) a legii prevede că autoritățile pot recurge la procedura de simulare a comportamentului infracțional doar într-una din ipotezele arătate şi doar dacă sunt îndeplinite cerințele secțiunilor 10 şi 11 ale legii. Potrivit secțiunilor 10 şi 11, aplicarea procedurii de simulare a comportamentului infracțional de către poliție ori de către autoritățile de cercetare penală trebuie autorizată de către procurorul general sau de reprezentantul acestuia. Cererea de autorizare trebuie să se refere, printre altele, la limitele comportamentului care urmează să fie simulat, respectiv să caracterizeze juridic acțiunile care urmează să fie întreprinse, din perspectiva prevederilor relevante ale Codului penal. De asemenea, cererea trebuie să indice scopul operațiunii de simulare, includzând obiectivele intermediare şi finale. Secțiunea 8(1)(3) a legii interzice autorităților să supună persoanele unei presiuni energice de a săvârşi o infracțiune, împotriva voinței proprii. Potrivit secțiunii 13(3), legalitatea probelor obținute prin intermediul unor metode speciale, poate fi contestată.

Jurisprudența internă confirmă utilizarea procedurii de simulare a comportamentului infracțional, în cauze privind traficul de persoane.

La 8 mai 2000, Curtea Constituțională a decis că Legea acțiunilor operative este compatibilă cu Constituția. Procedura de simulare a comportamentului infracțional reprezintă o formă aparte de acțiune operativă care presupune luarea unor măsuri secrete, pentru a cerceta infracțiuni grave sau organizarea în vederea comiterii unor infracțiuni. De asemenea, Curtea Constituțională a subliniat că recurgerea la măsuri clandestine nu este contrară Convenției europene a drepturilor omului sau Constituției, atâta vreme cât ele se întemeiază pe o legislație clară, cu efecte previzibile, şi sunt proporționale scopurilor legitime urmărite. Legea privind acțiunile operative defineşte în mod clar scopul şi procedura diferitelor acțiuni operative, inclusiv ale simulării comportamentului infracțional.

Curtea Constituțională s-a referit în mod special la o hotărâre din 9 iunie 1998, pronunțată în cauza *Teixeira de Castro c. Portugalia*, şi a subliniat că procedura de simulare a comportamentului infracțional nu poate fi folosită pentru a provoca sau a instiga la săvârşirea unei fapte penale căreia nu-i corespunde încă o rezoluție infracțională. De asemenea, tehnica de investigare nu permite autorităților să instige o persoană care a renunțat la planurile sale de a comite o infracțiune. Autorizarea şi aplicarea procedurii de simulare a comportamentului infracțional implică faptul că organele de cercetare penală şi agenții lor sub acoperire trebuie să se limiteze la a se alătura unor activități infracționale care au fost inițiate, dar nu s-au terminat încă.

Curtea Constituțională a subliniat că instanțele ordinare, sesizate cu plângeri privind instigarea sau alte forme de abuz săvârşite în procedura de simulare a comportamentului infracțional, sunt cele care trebuie să stabilească, pentru fiecare caz în parte, dacă organele de cercetare penală au depăşit limitele cadrului legal aferent procedurii de simulare a comportamentului infracțional.

În plus, Curtea Constituțională a precizat că autorizarea procedurii de simulare a comportamentului infracțional nu implică permisiunea polițistului sau a agentului sub acoperire de a săvârşi o infracțiune; ea reprezintă doar legitimarea, din perspectiva dreptului intern, a acțiunilor la care agentul ar fi nevoit să recurgă pentru a simula un comportament infracțional. Principalul scop al acțiunilor operative, inclusiv al procedurii de simulare a comportamentului infracțional, este acela de a facilita cercetările penale. Pe acest considerent, autorizarea lor intră atât în competența organelor de urmărire penală cât şi a instanțelor judecătoreşti. În consecință, autorizarea procedurii de simulare a comportamentului infracțional poate fi acordată şi de către procuror. Curtea Constituțională a arătat, de asemenea, că nici înregistrările secrete, audio şi video, ale conversațiilor care au loc în contextul acțiunilor operative prevăzute de lege, nu trebuie să fie autorizate de către instanță, iar acest aspect este constituțional. Potrivit secțiunii 10(1) din Legea acțiunilor operative, doar interceptarea telefonică sau tehnicile de supraveghere care folosesc dispozitive fixe impun o autorizare judecătorească.

Legislația relevantă care a fost ataşată contextului juridic al plângerii include şi *trimiteri la documente internaționale*.

Convenția Consiliului Europei, privind dreptul penal referitor la corupție, instituie obligația fiecărui stat-parte de a lua măsurile necesare, inclusiv cele care permit folosirea unor tehnici speciale de investigație, pentru a facilita adunarea probelor în materie penală. Raportul explicativ privind Convenția precizează că asemenea tehnici speciale de investigație pot să includă folosirea unor agenți sub acoperire, interceptări telefonice şi accesul la sistemele computerizate.

Convenția Consiliului Europei referitoare la spălarea banilor, verificarea, poprirea şi confiscarea veniturilor realizate în urma unor infracțiuni, prevede că fiecare parte contractantă trebuie să adopte măsurile necesare, legislative sau de altă natură, capabile să permită folosirea unor tehnici speciale de investigație, care să faciliteze avansarea cercetărilor şi adunarea probelor conexe.

Folosirea unor tehnici speciale de investigație, cum ar fi controlul livrărilor în contextul traficului ilicit de droguri, este prevăzută şi de art. 73 din Convenția care implementează Acordul Schengen din 14 iunie 1985, privind desființarea treptată a controalelor frontaliere, semnată la Schengen, în 19 iunie 1990.

Referitor la pretinsa violare a art. 6 §1 din Convenție, *petentul* a susținut că i s-a încălcat dreptul la un proces echitabil, în sensul că a fost instigat la săvârşirea unei infracțiuni pe care nu ar fi comis-o fără intervenția „agenților provocatori". De asemenea, a precizat că autoritățile sunt responsabile pentru comportamentul lui AZ şi VS. Instanța supremă a confirmat, în decizia sa, faptul că AZ era ofițer al departamentului special de poliție anticorupție din cadrul Ministerului de Interne (STT) şi că acesta a instigat la săvârşirea infracțiunii. Autoritățile nu pot să pretindă în mod legitim că s-au alăturat pur şi simplu unei acțiuni infracționale instigată de către unul

dintre angajații lor, ci ar trebui să îşi asume întreaga responsabilitate pentru acțiunile săvârşite de către AZ înainte de autorizarea procedurii de simulare a comportamentului infracțional.

Petentul a arătat că toate întâlnirile sale cu AZ, atât anterioare cât şi ulterioare autorizării procedurii de simulare a comportamentului infracțional, au avut loc la inițiativa lui AZ, iar acest lucru reiese din evidența convorbirilor telefonice. În consecință, infracțiunea nu ar fi fost săvârşită fără intervenția autorităților.

În plus, instanțele interne nu au reuşit să răspundă adecvat problemei privind responsabilitatea autorităților, legat de faptul că s-au folosit de o înscenare pentru a-l instiga să comită o infracțiune.

Legătura petentului cu AZ a fost creată de VS, astfel încât acesta din urmă a avut un rol esențial în procedura de simulare a comportamentului infracțional, care s-a finalizat cu acceptarea mitei. VS era de multă vreme un informator al poliției, aspect confirmat prin autorizarea sa de a acționa ca agent sub acoperire în acest caz. În consecință, audierea lui VS ar fi fost determinantă pentru a se stabili dacă petentul a fost instigat să comită o infracțiune, iar lipsa de stăruință a autorităților în sensul audierii acestuia a violat prevederile art. 6 din Convenție. Instanța nu a încercat să stabilească dacă VS a colaborat cu autoritățile judiciare, astfel încât petentului i s-a refuzat dreptul la un proces echitabil, contrar dispozițiilor art. 6 §1 din Convenție.

Guvernul a susținut că, nefiind o instanță de gradul patru, Curtea Europeană nu are competența de a se pronunța cu privire la plângerea petentului, întrucât aceasta se referă, în cea mai mare parte, la chestiuni de fapt şi la aplicarea legii interne.

În plus, autoritățile nu au instigat petentul la comiterea unei infracțiuni, iar procedura de simulare a comportamentului infracțional, care face obiectul plângerii sale, nu i-a încălcat drepturile protejate de art. 6 al Convenției.

În acest sens, Guvernul a subliniat că VS şi AZ au abordat petentul şi au negociat mita din proprie inițiativă, fără să fi înştiințat în prealabil autoritățile. Aplicarea procedurii de simulare a comportamentului infracțional a fost autorizată ulterior, pentru a proteja interesele fundamentale ale societății, pe baza informațiilor prealabile oferite de către AZ, care atestau faptul că petentul era dispus să accepte mită. Prin autorizarea şi aplicarea procedurii de simulare a comportamentului infracțional, autoritățile au urmărit să se alăture la săvârşirea infracțiunii pe care petentul o plănuise împreună cu VS şi AZ. Până la data autorizării procedurii, AZ şi VS au acționat din proprie inițiativă şi „în calitate privată”, astfel încât autoritățile nu sunt responsabile pentru niciuna dintre acțiunile întreprinse de către aceştia înainte de autorizarea procedurii.

Guvernul a precizat că procedura a fost autorizată pe seama lui AZ, astfel încât el este singurul care a acționat ca agent sub acoperire al autorităților. Înainte de a solicita autorizarea, STT a verificat atent informațiile lui AZ referitoare la înclinațiile infracționale ale petentului şi a constatat că se coroborează cu alte date pe care le deținea. Organele de cercetare penală au conceput un plan de acțiune pentru aplicarea procedurii şi au precizat natura şi scopul acțiunilor la care intenționau să recurgă. Guvernul a precizat că nu poate prezenta Curții o copie a planului de acțiune sau orice alte informații din dosarul STT al petentului, întrucât acestea au fost distruse la expirarea termenului de cinci ani prevăzut de Regulamentul Ministerului de

Interne pentru păstrarea dosarelor secrete. Totuşi, Guvernul a asigurat Curtea că în toate cazurile de acest gen, Procurorul General sau reprezentantul acestuia cercetează în detaliu întreg dosarul STT al suspectului, înainte de a autoriza procedura de simulare a comportamentului infracțional.

Potrivit Guvernului, infracțiunea ar fi fost săvârşită şi fără intervenția autorităților statului, din moment ce petentul era evident dispus la aceasta, chiar înainte de autorizarea procedurii. În sprijinul acestui argument, Guvernul a arătat că, după autorizarea procedurii, petentul a acceptat instantaneu oferta verbală a lui AZ de a lua mită. De asemenea, autoritățile nu au supus petentul vreunei amenințări sau altor presiuni abuzive. Vinovăția lui a fost agravată de faptul că, având calitatea de persoană învestită cu atribuții oficiale de aplicare a dreptului, el era pe deplin conştient de caracterul ilegal al acțiunilor sale. Aşadar, contrar circumstanțelor cauzei *Teixeira de Castro c. Portugalia*, în acest caz nu a existat nicio instigare la încălcarea legii.

Pe aceste considerente, Guvernul a concluzionat că petentul a avut un proces echitabil.

Curtea a reiterat principiile generale aplicabile în cauză. Ea s-a declarat conştientă de dificultățile inerente pe care le implică sarcina poliției de a căuta şi aduna probe pentru depistarea şi cercetarea infracțiunilor. În acest scop, poliția trebuie să folosească, din ce în ce mai des, agenți sub acoperire, informatori şi practici mascate, mai ales pentru a reprima criminalitatea organizată şi corupția.

Corupția – inclusiv în sfera judiciară – a devenit o problemă majoră în multe state, aşa cum atestă Convenția Consiliului Europei privind dreptul penal în materia corupției. Tratatul permite folosirea unor tehnici speciale de investigație, precum agenții sub acoperire, care pot fi necesare pentru a aduna probe în acest domeniu, dar impune condiția de nu a se aduce atingere drepturilor şi obligațiilor care derivă din acordurile internaționale multilaterale privind „probleme speciale", spre exemplu, drepturilor omului.

Aşadar, utilizarea metodelor speciale de investigație – mai ales tehnicile ascunse, sub acoperire – nu poate, în sine, să violeze dreptul la un proces echitabil. Totuşi, având în vedere riscul instigării venite din partea poliției, pe care îl implică asemenea tehnici, folosirea lor trebuie să aibă limite clare.

În acest sens, Curtea a reamintit că îi revine sarcina să asigure respectarea angajamentelor asumate de către statele părți la Convenție. Admisibilitatea probelor este o chestiune a cărei reglementare aparține, în primul rând, dreptului intern şi, de regulă, instanțele naționale sunt cele care evaluează probele administrate în fața lor. Rolul Curții este acela de a stabili dacă procedura în ansamblu, inclusiv modul în care s-au constituit probele, a fost imparțială. În acest context, sarcina Curții nu este aceea de a determina dacă anumite elemente ale probațiunii au fost obținute ilegal ci, mai degrabă, de a analiza dacă o asemenea „ilegalitate" rezultă din încălcarea unui alt drept protejat de Convenție.

Mai exact, Convenția nu interzice, în faza cercetărilor preliminare şi atunci când natura infracțiunii permite, creditarea unor surse precum informatorii anonimi. Totuşi, utilizarea ulterioară a unor asemenea surse de către instanța de judecată, pentru formarea unei convingeri, este o chestiune diferită şi poate fi acceptată doar dacă există suficiente garanții împotriva abuzului, în special o procedură clară şi previzibilă de

autorizare, aplicare şi supraveghere a metodelor respective de cercetare. Deşi creşterea criminalităţii organizate impune luarea unor măsuri adecvate, dreptul la un proces echitabil se aplică totuşi oricărui tip de infracţiune, de la cea mai evidentă până la cea mai complexă. Dreptul la administrarea corectă a justiţiei ocupă un loc preeminent într-o societate democratică şi nu poate fi sacrificat în favoarea eficienţei.

Deşi folosirea agenţilor sub acoperire este permisă, cu condiţia de a fi supusă unor limite şi garanţii, interesul public nu poate justifica utilizarea probelor obţinute ca rezultat al unei instigări venite din partea poliţiei, pentru că, altfel, inculpatul ar fi expus din start riscului de a fi definitiv privat de un proces echitabil.

Instigarea venită din partea poliţiei are loc atunci când ofiţerii implicaţi – membri ai forţelor de ordine sau persoane care acţionează la dispoziţiile acestora – nu se limitează la a cerceta, în mod pasiv, activitatea infracţională, ci exercită o asemenea influenţă asupra persoanei vizate, încât să determine comiterea unei fapte penale care altfel nu ar fi fost săvârşită, cu scopul de a constata o infracţiune, respectiv de a obţine probe şi de a declanşa urmărirea penală.

În cauza *Teixeira de Castro c. Portugalia*, Curtea a stabilit că cei doi ofiţeri implicaţi nu s-au limitat să cerceteze, în mod pasiv, activitatea infracţională a dlui Teixeira de Castro, ci au exercitat o asemenea influenţă, încât să determine săvârşirea infracţiunii. Curtea a decis că acţiunile lor le-au depăşit pe cele ale unor agenţi sub acoperire, pentru că au provocat comiterea faptei penale şi nu exista niciun indiciu că aceasta ar fi fost săvârşită fără intervenţia lor. Concluzionând astfel, Curtea a accentuat o serie de aspecte, în special faptul că intervenţia celor doi ofiţeri nu făcea parte dintr-o operaţiune împotriva traficului cu droguri, ordonată şi supravegheată de către un judecător. În plus, autorităţile naţionale nu au avut niciun motiv temeinic de suspiciune că petentul ar fi traficant de droguri: cazierul său era alb şi nimic nu sugera că era tentat să se implice în traficul cu droguri, până când a fost abordat de către poliţie. Mai exact, Curtea a stabilit că nu existau suspiciuni obiective că petentul fusese implicat în vreo activitate infracţională. De asemenea, nu exista nicio probă care să susţină argumentul Guvernului că petentul era tentat să comită infracţiuni. Dimpotrivă, acesta era străin poliţiei, iar ofiţerii nu au găsit droguri asupra sa; în consecinţă el nu a putut să le procure decât prin intermediul unei cunoştinţe care le obţinuse de la un traficant necunoscut. Chiar dacă, potenţial, dl Teixeira de Castro ar fi fost înclinat să comită o faptă penală, nu au existat probe obiective care să indice că el ar fi iniţiat săvârşirea vreunei infracţiuni, înainte de intervenţia ofiţerilor de poliţie. De aceea, Curtea a respins distincţia făcută de Guvernul portughez, între formarea relaţiei infracţionale care nu existase anterior şi dezvăluirea unei relaţii infracţionale latente, preexistentă.

În cauza *Vanyan c. Rusia*, Curtea a statuat, pe baza aceloraşi criterii, că art. 6 §1 din Convenţie a fost violat, ca urmare a unei instigări concretizate într-un test de achiziţionare de droguri.

În cauza *Eurofinacom c. Franţa*, Curtea a reiterat principiile de mai sus şi a stabilit că gestul ofiţerilor de poliţie de a provoca să li se ofere lor înşişi servicii privind prostituţia, nu a instigat societatea petentă să comită infracţiunea de a se baza pe venituri imorale, pentru că la data ofertelor respective poliţia avea deja informaţii

potrivit cărora serviciul de comunicații al societății era folosit de către prostituate pentru a contacta potențiali clienți.

În cauza *Sequeira c. Portugalia*, Curtea a arătat că A. şi C. au început să colaboreze cu serviciul de cercetări penale după ce petentul îl contactase deja pe A. pentru a pregăti un transport de cocaină spre Portugalia. Începând cu acea dată, acțiunile lui A. şi C. au fost supravegheate de către serviciul de cercetări penale, iar departamentul de urmărire penală a fost înştiințat cu privire la operațiune. Asemenea aspecte creează o distincție clară între această cauză şi *Teixeira de Castro* şi demonstrează că A. şi C. nu pot fi considerați agenți provocatori; acțiunile lor nu le-au depăşit pe cele ale unor agenți sub acoperire. În consecință, Curtea a statuat că, în această cauză, a lipsit orice instigare din partea poliției.

Curtea a precizat că, atunci când un inculpat susține că a fost instigat să comită o infracțiune, instanțele penale trebuie să verifice atent materialul aflat în dosar, din moment ce caracterul echitabil al unui proces, în sensul art. 6 §1 din Convenție, impune excluderea tuturor probelor obținute în urma instigării venite din partea poliției. Acest lucru este necesar mai ales atunci când poliția a acționat în absența unui cadru legal coerent ori a unor garanții adecvate.

Când informațiile dezvăluite de organele de urmărire penală nu permit Curții să stabilească dacă petentul a fost supus instigării venite din partea poliției, este esențial să se analizeze dacă drepturile apărării au fost protejate în mod adecvat, în special dreptul la o procedură contradictorie şi la egalitatea armelor.

Curtea a aplicat în cauză principiile arătate. În acest sens, a precizat că probele existente indică faptul că cererile pentru autorizarea procedurii de simulare a comportamentului infracțional şi pentru înlăturarea răspunderii penale au fost formulate de către STT la 26 ianuarie 1999. La acea dată, AZ contactase deja petentul, iar acesta consimțise să intervină pentru achitarea unei a treia persoane, în schimbul sumei de 3.000 dolari SUA.

Potrivit Guvernului, succesiunea evenimentelor indică faptul că VS şi AZ au acționat din proprie inițiativă, fără să fi informat în prealabil autoritățile. În plus, prin autorizarea şi aplicarea procedurii de simulare a comportamentului infracțional, organele de urmărire penală nu au făcut decât să constate o infracțiune pe care petentul plănuise deja să o săvârşească. În consecință, ele nu au fost vinovate de instigare.

Curtea a respins aceste argumente şi a precizat că autoritățile interne nu pot fi exonerate de răspundere pentru acțiunile ofițerilor de poliție, prin simpla susținere că ei au acționat în nume propriu, deşi îndeplineau îndatoriri de serviciu. Este foarte important ca autoritățile să îşi asume responsabilitatea, întrucât faza inițială a operațiunii, respectiv acțiunile întreprinse până în 29 ianuarie 1999, s-a derulat în absența unui cadru legal ori a unei permisiuni judecătoreşti. Mai mult chiar, prin autorizarea procedurii de simulare a comportamentului infracțional şi exonerarea lui AZ de orice răspundere penală, autoritățile au legitimat *ex post facto* faza preliminară şi s-au folosit de rezultatele acesteia. În plus, nu s-a oferit nicio explicație satisfăcătoare, legată de cauzele care l-ar fi putut determina pe AZ să contacteze petentul din proprie inițiativă, fără încunoştințarea superiorilor săi, şi nici legată de motivele pentru care el nu a fost urmărit penal în urma acțiunilor sale din faza preliminară. Cu

privire la acest aspect, Guvernul s-a limitat la a preciza că toate documentele relevante au fost distruse.

Prin urmare, în termenii Convenției, autoritățile lituaniene sunt responsabile pentru acțiunile întreprinse de AZ şi VS înainte de autorizarea procedurii de simulare a comportamentului infracțional. Negarea acestei concluzii ar deschide calea abuzurilor şi arbitrariului, deoarece ar permite ca principiile incidente să fie ocolite, prin „privatizarea" instigărilor venite din partea poliției.

În consecință, Curtea trebuie să verifice dacă acțiunile autorităților, la care s-a referit petentul, echivalează cu instigarea interzisă de art. 6.

Pentru a stabili dacă AZ şi VS s-au limitat să cerceteze activitatea infracțională într-o manieră esențial pasivă, Curtea a luat în considerare câteva aspecte relevante. În primul rând, Curtea a arătat că nu există nicio probă care să indice că petentul ar fi săvârşit anterior vreo infracțiune, mai ales infracțiuni legate de corupție. În al doilea rând, aşa cum demonstrează înregistrările telefonice, toate întâlnirile dintre petent şi AZ au avut loc din inițiativa lui AZ, fapt care contrazice susținerea Guvernului, potrivit căruia autoritățile nu au supus petentul niciunei presiuni sau amenințări. Dimpotrivă, contactul stabilit la inițiativa lui AZ şi VS pare să fi supus petentul unui imbold evident de a săvârşi fapte penale, iar acest imbold i-a fost creat în ciuda faptului că nu exista nicio probă obiectivă, doar zvonuri, care să sugereze că petentul intenționa să recurgă la un asemenea gest.

Potrivit Curții, aceste aspecte sunt suficiente pentru a concluziona că acțiunile lui AZ şi VS au depăşit nivelul cercetării pasive a unei activități infracționale.

Curtea a arătat că art. 6 al Convenției ar fi fost respectat doar dacă petentul ar fi avut posibilitatea efectivă de a invoca în timpul procesului chestiunea instigării. În consecință, contrar susținerii Guvernului, nu este suficient să se fi respectat garanții generale, precum egalitatea armelor sau dreptul la apărare.

Organele de urmărire penală sunt cele care au sarcina de a dovedi inexistența vreunei instigări, cu excepția situației în care susținerile petentului sunt total neverosimile. În absența unei asemenea dovezi, autoritățile judecătoreşti sunt obligate să analizeze aspectele de fapt ale cauzei şi să ia măsurile necesare pentru a descoperi adevărul şi pentru a stabili dacă a existat vreo instigare.

Pe parcursul procedurilor, petentul a susținut că a fost instigat să comită infracțiunea. În consecință, aşa cum a arătat şi Curtea Constituțională în hotărârea sa din 8 mai 2000, instanțele ar fi trebuit să verifice dacă organele de cercetare penală au depăşit limitele autorizate prin procedura de simulare a comportamentului infracțional, respectiv, dacă au instigat petentul la săvârşirea unei fapte penale. În acest sens, ar fi trebuit să stabilească motivele pentru care s-a recurs la simularea comportamentului infracțional, gradul de implicare al poliției în activitatea infracțională şi natura oricărei instigări sau presiuni la care a fost supus petentul. Aceasta, cu atât mai mult cu cât VS, care a creat legătura între AZ şi petent, având un rol semnificativ în evenimentele care au dus la darea de mită, nu a fost deloc citat ca martor în cauză, deoarece nu a putut fi localizat.

Cu toate acestea, autoritățile interne au negat existența oricărei instigări venite din partea poliției şi nu au luat nicio măsură pentru a analiza, în mod serios, susținerile petentului, privind acest aspect. Mai exact, nu au încercat să clarifice rolul jucat de

protagoniştii cauzei şi nici motivele iniţiativei personale a lui AZ, în faza preliminară, deşi condamnarea petentului s-a întemeiat pe probele obţinute în urma instigării venite din partea poliţiei. Este adevărat că instanţa supremă a statuat că nu este necesară excluderea acestor probe, întrucât ele se coroborează cu vinovăţia petentului, recunoscută de el însuşi; odată ce vinovăţia lui a fost stabilită, s-a spus, problema unei eventuale influenţe exterioare asupra intenţiei sale de a comite infracţiunea a devenit irelevantă. Cu toate acestea, Curtea Europeană a precizat că mărturisirea unei infracţiuni săvârşite ca urmare a instigării nu poate înlătura nici instigarea, şi nici efectele ei.

Curtea s-a declarat conştientă de importanţa şi dificultăţile pe care le implică investigarea infracţiunilor. Totuşi, pentru motivele arătate, a considerat că acţiunile lui AZ şi VS au determinat petentul să comită infracţiunea pentru care a fost condamnat. De asemenea, a precizat că nu există niciun indiciu care să permită concluzia că infracţiunea ar fi fost săvârşită fără intervenţia lor. Având în vedere această imixtiune şi faptul utilizării ei în procedura penală contestată, Curtea a statuat că procesul petentului a fost lipsit de caracterul echitabil impus de art. 6 al Convenţiei.

În consecinţă, *art. 6 §1 din Convenţie a fost violat.*

Referitor la pretinsa violare a art. 6 §3(d) din Convenţie, petentul a susţinut că principiul egalităţii armelor şi dreptul la apărare au fost încălcate, întrucât VS nu a putut fi audiat în timpul procesului, deşi el era unul dintre cei doi agenţi sub acoperire implicaţi în cauză şi, implicit, un martor-cheie.

Potrivit Guvernului, art. 6 §3(d) din Convenţie nu garantează, ca atare, un drept absolut la audierea fiecărui martor pe care un pârât îl doreşte citat. Argumentele petentului privind absenţa lui VS din faţa instanţei nu sunt convingătoare pentru susţinerea plângerii sale, întrucât condamnarea lui nu a fost întemeiată pe declaraţia lui VS. În plus, ar fi fost imposibil să se asigure participarea lui VS la proces, din moment ce nu i se cunoştea reşedinţa. Oricum, petentul a putut contesta în instanţă celelalte probe care au fost administrate împotriva lui şi pe care instanţele şi-au întemeiat verdictul, în mod special declaraţia lui AZ şi înregistrarea conversaţiilor dintre acesta şi petent. În consecinţă, procedurile contestate au respectat principiul contradictorialităţii şi prevederile relevante ale Convenţiei.

Curtea a apreciat că plângerea petentului, referitor la violarea art. 6 §3(d) din Convenţie, nu poate fi disociată de invocarea violării art. 6 §1, deoarece vizează un aspect al procedurilor pe care Curtea le-a apreciat deja ca fiind inechitabile.

În concluzie, Curtea *nu a considerat necesar să analizeze distinct plângerea petentului, din perspectiva art. 6 §3(d) din Convenţie.*

În temeiul *art. 41 din Convenţie, petentul* a solicitat acordarea sumei de ~35.652 Euro, corespunzătoare veniturilor salariale pierdute, aferente perioadei 11 februarie 1999 – 29 ianuarie 2002; această sumă a fost calculată pe baza salariului său brut (~1.000 Euro). De asemenea, a solicitat acordarea sumei de ~2.034,67 Euro, corespunzătoare costurilor la care l-au obligat procedurile interne. În plus, a cerut rambursarea sumei de ~181 Euro, justificată de confiscarea proprietăţii sale, şi a sumei de ~121 Euro, aferentă costurilor de traducere.

Petentul a solicitat şi daune morale, în cuantum de ~86.755 Euro, justificate de campania mediatică desfăşurată împotriva lui, de faptul că i-a fost ştirbită reputaţia, precum şi de tulburarea pe care i-au creat-o cele zece luni de detenţie.

Guvernul a recunoscut că petentul a fost înlăturat din funcţie printr-un ordin al Procurorului General, din 17 martie 1999, dar a subliniat că petentul şi-a prezentat el însuşi demisia în 9 martie 1999, printr-o scrisoare în care şi-a manifestat intenţia de a părăsi postul. În consecinţă, solicitarea petentului de a-i fi acordate veniturile pierdute este nefondată. Oricum, pretenţiile sale sunt excesive, întrucât se raportează la salariul brut, iar salariul său net era mai mic cu aproape o treime.

De asemenea, Guvernul a contestat îndreptăţirea petentului la rambursarea costurilor pe care le-au implicat procedurile interne.

În ceea ce priveşte daunele morale, Guvernul a susţinut că petentul nu a făcut dovada unei legături de cauzalitate între prejudiciul pretins şi violarea Convenţiei. Oricum, suma solicitată este excesivă.

Curtea a considerat echitabil să-i acorde petentului despăgubiri pentru daunele suferite. Documentele aflate la dosarul cauzei indică faptul că petentul nu ar fi fost închis sau înlăturat din funcţia ocupată în sistemul judiciar dacă nu ar fi intervenit instigarea arătată. Pierderea veniturilor sale este reală, iar Guvernul nu a contestat acest lucru.

De asemenea, pentru cuantificarea prejudiciului suferit de către petent, Curtea a apreciat că trebuie să ia în considerare şi o parte din costurile pe care le-au implicat procedurile judecătoreşti interne, în măsura în care petentul le-a suportat pentru a încerca să înlăture violarea drepturilor sale.

Curtea a apreciat că petentul a suferit fără îndoială şi prejudicii morale, care nu pot fi compensate prin simpla constatare a unei violări a Convenţiei.

Având în vedere natura cauzei şi diversitatea factorilor care trebuie luaţi în considerare pentru calculul prejudiciului suferit, Curtea a acordat petentului, pe baze echitabile, suma globală de 30.000 Euro, care ţine seama de variatele consideraţii arătate mai sus.